

UDK 327::911.3(510)(540)
Bibliid 0543-3657, 72 (2018)
God. LXIX, br. 1172, str. 68–83
izvorni naučni rad
Primljen: 20.9.2018.

Dr Nebojša VUKOVIĆ¹

Geostrategijsko nadmetanje između Kine i Indije u Južnoj Aziji

SAŽETAK

U radu se izlažu i objašnjavaju istorijat, karakter, geografski opseg i budućnost geostrategijskog nadmetanja između Indije i Kine na kopnu Južne Azije, i na akvatoriji Indijskog okeana. Osnovnu tezu rada čini stav da uprkos međusobnoj ekonomskoj saradnji i zajedničkom učešću u pojedinim međunarodnim forumima, poput BRIKS-a, Indija i Kina nisu politički partneri već suparnici, čije tekuće nadmetanje niskog intenziteta vremenom može da zadobije violentnije forme i sadržaje. Takođe, u radu se iznosi i obrazlaže tvrđenje da je u ovom nadmetanju, za sada, Kina u povoljnijoj poziciji na kopnu, dok je Indija još uvek dominantnija na okeanu usled, pre svega, geografskih datosti. U završnom delu rada, autor pruža i osvrt na moguće globalne posledice nadmetanja dve najmnogoljudnije svetske nacije.

Ključne reči: Kina, Indija, Južna Azija, Indijski okean, geostrategija, geopolitika.

Sporna indijsko-kineska granica

U široj domaćoj, pa čak i stručnoj javnosti, prevlađuje percepcija da su Indija i NR Kina partneri, čak i saveznici usled zajedničkog participiranja u ekonomskom forumu BRIKS, ili političko-bezbednosnoj strukturi kao što je Šangajska organizacija za saradnju (Indija i Pakistan su formalno primljeni

¹ Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, nebojsa@diplomacy.bg.ac.rs. Rad je realizovan u okviru projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima – strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, br. 179029.

u tu organizaciju u junu 2017. godine). Ipak, istog meseca prošle godine, kada je Indija pristupila ŠOS-u, organizaciji u kojoj Kina ima prominentnu ulogu, na indijsko-kineskoj granici odvijalo se neposredno sučeljavanje graničnih i inženjerskih sastava armijâ dva azijska giganta. Naime, 18. juna 2017. godine, oko 270 naoružanih indijskih vojnika sa dva buldožera ušli su na teritoriju sporne oblasti Doklam na koju pretenduju NR Kina i kraljevina Butan (oko 38 hiljada km² i 800 hiljada stanovnika), kako bi sprečili pripadnike kineske inženjerije da izgrade put koji bi trupama kineske armije dodatno olakšao kretanje i koncentraciju u tom regionu. Indijski vojnici su samim svojim prisustvom jednostavno zaprečili dalje radove, pa su obe strane zapale u pat poziciju koja se produžila skoro tokom čitavog leta. Polovinom avgusta izbio je navodno i fizički obračun (borba prsa u prsa ili pesničenje) između indijskih i kineskih vojnika, iz kojeg su obe strane izašle sa nekoliko povređenih pripadnika oružanih snaga. Takođe, Nju Delhi i Peking su preko svojih ministarstava spoljnih poslova razmenili optužbe u pogledu krivice za nastalu napetost na granici. Iako su već krajem istog meseca Indija i Kina delimično povukle svoje vojnike iz sporne zone i smanjile tenzije, problem spornih teritorija ostao je nerešen. Pošto malena država Butan ne može adekvatno da štiti svoje interese u odnosima sa Kinom, druga realna strana u sporu je Indija, čiji je cilj da spreči svaku dalju konsolidaciju kineskog vojnog prisustva u Doklamu, s obzirom na njegovu blizinu najranjivijoj indijskoj geostrategijskoj poziciji – Siliguri koridoru (Siliguri je ime grada koji se nalazi na koridoru). Reč je o uskom pojasu (na jednom mestu širine jedva 20 kilometara) koji povezuje glavninu teritorije Indije sa njenim istočnim oblastima (saveznim državama). Dakle, iako su i sporna oblast i tada angažovane jedinice obe strane taktičkog značaja i nivoa, jasno je da posedovanje Doklama u eventualnom opsežnijem oružanom konfliktu može da ima operativno-strategijsku vrednost. Slučaj sučeljavanja u oblasti Doklam samo je jedna kockica u mozaiku višedecenijskog sporenja Indije i Kine oko granice i statusa spornih teritorija. Dve države su vodile pogranični rat 1962. godine, iza kojeg je ostao nerešen problem spornih teritorija, pre svega u oblasti Aksaj Čin (koju kontroliše Kina, a na nju pretenduje Indija, površine preko 40 hiljada km²) i regionu Arunačal-Pradeš (koji kontroliše Indija, a na veći deo pretenduje Kina, smatrajući ga južnim Tibetom, površine preko 80 hiljada km²). Sveukupno, sporne teritorije imaju površinu od preko 130 hiljada km². Pored ovog problema, Indija, kada je reč o Tibetu, spada u nekoliko zemalja koje ne prihvataju formulaciju Pekinga o Tibetu kao „neotuđivom i integralnom“ delu Kine. Poštujući autonomni status Tibeta u Kini, Indija nastavlja da podupire stav duhovnog vođe Tibeta Dalaj Lame da, istorijski gledano, Tibet nije oduvek bio deo Kine i insistira na pravu Tibetanaca na kulturnu i političku autonomiju.² U Kini, ovakav

² Raja Mohan, *Samudra Manthan: Sino-Indian rivalry in the Indo-Pacific*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington DC, 2012, p. 19.

stav Indije (u kojoj boravi Dalaj Lama sa svojim sledbenicima) pobuđuje zabrinutost. Osim neposrednog sučeljavanja na granici, politički i strateški interesi Indije i Kine se sudaraju kako na kopnu (u južnoj Aziji), tako i na moru (na Indijskom okeanu).

Mapa br. 1. Pozicija Doklama, Siliguri koridora i indijske savezne države Arunačal Pradeš

Izvor: autorska izrada

Geostrategijska dimenzija

U ovom radu jedna od osnovnih teza jeste ta, da rivalstvo Indije i Kine u južnoj Aziji ima izrazitu geostrategijsku dimenziju. Sama geostrategija može najjednostavnije da se definiše kao „izučavanje odnosa između strategije i geografije“.³ Predmet geostrategije je „izučavanje prostora u strategiji“.⁴ Konkretnije, geostrategija izučava na koji način na ishod konflikta utiču: a) položaj resursa i raspored aktera; b) njihova emocionalna mobilizacija naspram određenih teritorija, i c) igre prikrivanja i iznenađenja koje su

³ Jean-Marie Mathey, *Comprendere la strategia*, Asterios Editore, Trieste, 2008, p. 17.

⁴ *Ibidem*, p. 17.

omogućene terenom i razdaljinom.⁵ Do kraja Hladnog rata, indijsko-kineski rivalitet imao je uglavnom limitiran geografski opseg – manifestovao se duž granične linije, odnosno linije razdvajanja dve države i vojske, potom u Kašmiru, na Tibetu, i na teritorijama država Sikim (do 1975. godine, kada se ova državnica pripojila Indiji) i Butan. Od kraja Hladnog rata, tokom skoro tri decenije, jedan od dva azijska giganta – Kina – ubrzano se razvijao i na najboljem je putu da postane globalna sila u punom smislu te reči. Sa akumulacijom velike privredne i finansijske moći, jačanjem oružanih snaga, i nagomilanim samopouzdanjem, Kina je nužno stupila u fazu realizacije projekcije moći izvan svog neposrednog okruženja. Posredstvom inicijative „Jedan pojas, jedan put“, Kina je izrazila nameru da u decenijama koje slede, pristup velikim tržištima obezbedi izgradnjom/renoviranjem kopnenih saobraćajnica i pomorskih instalacija u Aziji, Evropi i Africi. Jasno je da komunikacijski snopovi koji su predviđeni za izgradnju/rekonstrukciju zahtevaju adekvatnu zaštitu. Stoga, paralelno sa produblivanjem ekonomskih odnosa sa zemljama južne Azije, Kina pokušava da proširi vojnu saradnju sa njima, imajući u vidu upravo interes obezbeđenja komunikacija.

Još pre desetak godina, Džonatan Holslag (Jonathan Holslag) markirao je nekoliko „slojeva“ kinesko-indijskog rivalstva koji svakako imaju geostrategijsku dimenziju. Prvi „prsten“ suparništva čini već ovde spomenut spor oko pograničnih teritorija. Drugi „sloj“ rivaliteta odnosi se na privilegovanog kineskog saveznika – Pakistan – koji je istovremeno indijski višedecenijski takmac. Treća dimenzija tiče se indijsko-kineskog nadmetanja za uticaj u regionu, u državama poput Nepala ili Mjanmara.⁶ Svakako, ovim „slojevima“ treba dodati i sučeljavanje na akvatorijama Indijskog okeana. Obe velike azijske sile već godinama nastoje da u Južnoj Aziji steknu, geografski posmatrano, što jače političke i što kvalitetnije strategijske pozicije čije bi posedovanje u eventualnom sukobu značajno povećalo početne šanse za uspeh. Poslednjih decenija 19. veka i početkom 20. veka, Velika Britanija i carska Rusija su vodile, po određenim odlikama isto, nadmetanje u Centralnoj Aziji. To rivalstvo u kojem je glavnu reč imala diplomatija, u publicistici i stručnoj literaturi često se nazivalo „velikom igrom“ (Great Game). Za australijskog autora, pukovnika Stjuarta Kenija (Stuart Kenny), nema dileme – u „novoj velikoj igri“ (New Great Game), Indija je zamenila Britaniju, a Kina Rusiju.⁷ Engleski autor Dejvid Skot (David Scott) smatra, kada je reč o kinesko-indijskom suparništvu, da se uslovno može govoriti o još jednoj „velikoj igri“ i da elementi

⁵ Paul Claval, *Geopolitica e geostrategia. Pensiero politico, spazio, territorio*, Zanicheli, Bologna, 1996, p. 3.

⁶ Jonathan Holslag, „The Persistent Military Security Dilemma between China and India“, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 32, No. 6, December 2009, pp. 812-813.

⁷ Stuart Kenny, „China and India: A ‘New Great Game’ founded on historic mistrust and current competition“, in: *Indo-Pacific Strategic Digest Spring 2015*, Centre for Defence and Strategic Studies, Canberra, 2015, p. 26.

klasičnih geopolitičkih paradigmi – Mekinderove, Spajkmanove i Mahanove – funkcionišu i kada je reč o kinesko-indijskim odnosima.⁸

Uloga i značaj Pakistana

Indija i Pakistan su od sticanja nezavisnosti 1947. godine, vodili nekoliko ratova različitog opsega i intenziteta (1947–1948, 1965, 1971, 1999). Istovremeno, tokom više decenija, tačnije od kinesko-indijskog rata iz 1962. godine kada je Kina izašla kao pobednik, Pakistan je najvažniji i vrlo lojalan kineski saveznik na indijskom potkontinentu, koji uživa finansijsku, materijalnu i vojno-tehničku potporu NR Kine. Poput Kine, Indija ima teritorijalni spor i sa Pakistanom – Nju Delhi smatra da je Pakistan okupirao 1947. godine deo indijske teritorije (oko 78 hiljada km) u provinciji Džamu i Kašmir. Indijski autori ne propuštaju da naglase savezništvo između Pakistana i Kine, i njegove konsekvence za Indiju. Tako se tvrdi da, „rastuća bliskost između Kine i Pakistana na ekonomskom i vojnom polju tokom poslednje decenije jasno ukazuje na sinhronizovan pristup ove dve zemlje prema Indiji“.⁹ Prema mišljenju indijskog generala Kapora (Deepak Kapoor), Pakistan ne bi oklevao da napadne Indiju ukoliko bi ona bila uvučena u konflikt sa Kinom.¹⁰ Stoga, zaključuje ovaj visoki indijski oficir, Indija se suočava sa pretnjom na dva fronta. Poslednjih decenija, Kina je značajno poboljšala logističke kapacitete i infrastrukturu za sadejstvo sa Pakistanom u slučaju potrebe. U tom smislu, posebno su indikativna unapređenja saobraćajne infrastrukture na Tibetu. Još od sredine 1990-ih godina, kinesko ratno vazduhoplovstvo je renoviralo 14 aerodroma na Tibetu (nova infrastruktura za komandovanje i veze, duže sletne staze i skladišta).¹¹ U toku je izgradnja/rekonstrukcija mreže cesta i pruga kroz Pakistan, koja bi trebalo da kvalitetno poveže pakistanske luke Gvadar i Karači sa severom zemlje, a preko njega i sa Kinom. Već skoro četiri decenije u upotrebi je Karakorumski autoput koji povezuje dve zemlje i čiji će se kapacitet takođe povećati. Izgradnjom luke Gvadar uz potporu kineskog kapitala, i njenim iznajmljivanjem Kini od strane Pakistana na period od 40 godina, počevši od 2017. godine, kineskoj ratnoj mornarici pruža se opcija sticanja baze na Indijskom okeanu koja se nalazi na atraktivnoj poziciji, relativno blizu Ormuskog tesnaca. Ako bi se ova luka koristila i kao pomorska baza kineske ratne mornarice, njoj bi bilo omogućeno da održi stalno prisustvo u

⁸ David Scott, „The Great Power ‘Great Game’ between India and China: ‘The Logic of Geography’“, *Geopolitics*, Vol. 13, Issue 1, 2008, p. 3.

⁹ General Deepak Kapoor, „Challenge of a Two Front Threat“, *Journal of the United Service Institution of India*, Vol. CXLVI, No. 603, January-March 2016, p. 32.

¹⁰ Ibidem, p. 32.

¹¹ Jonathan Holslag, „The Persistent Military Security Dilemma between China and India“, op. cit., p. 820.

Arabijskom moru i Omanskom zalivu.¹² Pored toga što uspostavljanje relativno razvijene infrastrukturne mreže u Pakistanu omogućava Kini da u slučaju izbijanja konflikata, ma kakvog intenziteta i opsega, „natkrili“ Indiju sa zapada, sâm vojni potencijal Pakistana služi kao solidan protivtež indijskim oružanim snagama i preventivno odvlači indijske resurse od sučeljavanja sa Kinom. Iako je Indija prema broju stanovnika otprilike šest puta mnogoljudnija, a njen nominalni BDP preko osam puta veći, kada je reč o nekim ključnim parametrima vojne moći, Indija je svega dva puta, ili čak i manje, snažnija od Pakistana (u borbenim avionima odnos je 1,9:1; u ljudstvu 2:1; u tenkovima svega 1,1:1).¹³ Konačno, Kina je bila kritično važna tokom razvoja pakistanskog nuklearnog programa, obezbeđujući transfer neophodnih tehnologija i znanja bez kojih bi Pakistan vrlo teško realizovao projekat proizvodnje atomskog naoružanja.

Nadmetanje na indijskom potkontinentu

Decenijama nakon okončanja Drugog svetskog rata u Južnoj Aziji, ukoliko se izuzme Pakistan, Indija je bila nesporan hegemon koji je presudno uticao na političke i stratezijske interese ostalih zemalja tog regiona. Ekonomsku saradnju i regionalnu integraciju promovise organizacija SAARC (South Asian Association for Regional Cooperation – Južnoazijska asocijacija za regionalnu saradnju), čiji su članovi Indija, Pakistan, Avganistan (od 2005. godine), Nepal, Butan, Bangladeš, Šri Lanka i Maldivi. Pored Pakistana koji je višedecenijski kineski saveznik, tokom poslednje dve decenije, Kina je sve više politički, ekonomski, pa i u pogledu vojne saradnje, prisutna i u drugim zemljama iz ove organizacije. Prema mišljenju Kanvala Sibala (Kanwal Sibil), vrlo uglednog indijskog diplomate, pošto Kina predstavlja stratešku pretnju za Indiju u mnogim aspektima, njeno istureno prisustvo u indijskom susedstvu jeste ozbiljan izazov.¹⁴ Takođe, on smatra da indijski susedi, izuzev Butana, žele da uravnoteže nadmoćnost (*preponderant weight*) Indije na potkontinentu, uvodeći spoljne sile u region.¹⁵ Ove zemlje, s obzirom da dele isti politički, bezbednosni, ekonomski, kulturni, lingvistički, etnički i civilizacijski prostor sa Indijom, nalaze se pred izazovom, smatra Sibal, da razvijaju svoj identitet i nacionalni osećaj,

¹² Gurmeet Kanwal, „Pakistan’s Gwadar Port: A New Naval Base in China’s String of Pearls in the Indo-Pacific“, *CSIS Briefs*, March 2018, Internet, <https://www.csis.org/analysis/pakistans-gwadar-port-new-naval-base-chinas-string-pearls-indo-pacific>, 29/08/2018.

¹³ Walter C. Ladwig III, „Indian Military Modernization and Conventional Deterrence in South Asia“, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 38, No. 5, 2015, pp. 752-757.

¹⁴ Shri Kanwal Sibil, „China’s Growing Influence in India’s Neighbourhood and Implications for India“, *Journal of the United Service Institution of India*, Vol. CXLV, October-December 2015, No. 602, p. 442.

¹⁵ Ibidem, p. 443.

diferencirajući sebe od Indije, i izbegnu da budu nadvladane od Indije i *de facto* izgube svoju nezavisnost i suverenitet.¹⁶

Na samom potkontinentu, za obe azijske sile, posebno su značajni u političkom i strategijskom smislu Nepal i Bangladeš. Nepal (147 hiljada km² i oko 29 miliona stanovnika), koji se nalazi uklješten između Indije i Kine, decenijama je bio u indijskoj sferi uticaja, između ostalog, i usled geografije. Nepalsko-indijska granica proteže se preko ravničarskog terena, dakle pogodna je za protok ljudi i roba, dok Nepal od Kine dele teško prohodni Himalaji. Ipak, za poslednjih desetak godina, usled političkih promena u samom Nepal – ukidanja monarhije i proglašenja republike u kojoj dominiraju komunisti – menja se i spoljna politika ove kontinentalne države, u smislu većeg uticaja Kine u njoj. Pored toga, nespretni potezi Indije, poput blokade nepalske granice 2015–2016. godine, zbog nezadovoljstva Nju Delhija ustavnim promenama u Nepal, dodatno su doprineli jačanju kineskog uticaja u njemu. Konkretno, Kina je počela znatnije da investira u nepalske policijsko-vojne kapacitete – podigla je policijsku akademiju u kojoj se obučavaju pripadnici nepalskih snaga koje obezbeđuju granicu između Nepala i Tibeta, od kojih Peking očekuje da sprečavaju tibetanske disidente da utočište pronalaze u Nepal (i docnije u Indiji). Potom, najavljene su prve u istoriji zajedničke kinesko-nepalske vojne vežbe.¹⁷ Ekonomski uticaj se takođe pojačao, posebno kada je reč o turizmu (godišnje Nepal poseti preko 100 hiljada kineskih državljana), ulaganjima u infrastrukturu i sektor telekomunikacija. U međusobnoj trgovini, čija vrednost premašuje milijardu američkih dolara, nepalski izvoz učestvuje sa jedva jednim procentom (14 miliona američkih dolara).¹⁸

Kada je u pitanju Bangladeš, može da se primeti donekle sličan razvoj događaja. Ova zemlja je skoro iste površine kao i Nepal (147,5 hiljada km²), ali je zato daleko mnogoljudnija – ima oko 165 miliona stanovnika. Bangladeš ili istočni Pakistan nezavisnost je stekao otepljenjem od Pakistana, tada Zapadnog Pakistana 1971. godine, uz presudnu pomoć Indije koja je vojno porazila snage lojalne Islamabadu koje su se nalazile na teritoriji današnjeg Bangladeša. S druge strane, NR Kina je bila jedna od poslednjih zemalja koje su priznale novu državu, tek 1975. godine, što je i shvatljivo ukoliko se imaju u vidu specijalni odnosi između Pekinga i Islamabada. Decenijama, glavni partner Bangladeša bila je Indija, međutim, od 2002. godine i sklapanja ugovora o odbrambenoj saradnji između Bangladeša i Kine (*Bangladesh-China Defence Cooperation Agreement*), Peking postaje sve značajniji isporučilac

¹⁶ Ibidem, p. 443.

¹⁷ Biswas Baral, „After the ‘Blockade’: China’s Push into Nepal“, *The Diplomat*, Internet, February 01, 2017, <https://thediplomat.com/2017/02/after-the-blockade-chinas-push-into-nepal>, 01/09/2018

¹⁸ Shri Kanwal Sibil, „China’s Growing Influence in India’s Neighbourhood and Implications for India“, op. cit., p. 446.

vojne opreme za ovu zemlju. Bangladeš je 2017. godine nabavio od Kine dve podmornice opremljene torpedima i minama. Ove godine, Bangladeš je naručio od Kine 23 aviona Hongdu K-8W (9 takvih letelica već je ranije isporučeno) koji služe za obuku pilota, ali mogu da budu i laki borbeni avioni. Inače, kineskog porekla su i artiljerija i tenkovi koje poseduje kopnena vojska Bangladeša, kao i fregate i patrolni čamci koje ima RM ove zemlje. Pored bangladeške luke Čitagong, uz kinesku pomoć instalirane su rampe za lansiranje protivbrodskih raketa. Među indijskim stručnjacima ima i onih koji smatraju da intenzivnom vojnom saradnjom sa Bangladešom Kina stiće tačku oslonca na indijskom istočnom krilu (dakle, u Bangladešu), da se spomenutim ugovorom o odbrambenoj saradnji kompletira kinesko stratezijsko opkoljavanje Indije, kao i da Kina stiće mogućnost da dobije pomorsku bazu u Bangladešu.¹⁹

Indija se ipak ne miri sa gubljenjem uticaja u Bangladešu, i preko Narodne lige Bangladeša (*Awami League*), koja već više godina vlada ovom zemljom, nastoji da učvrsti svoje pozicije, pre svega posredstvom odobravanja vrlo povoljnih kredita čiji se iznos meri milijardama američkih dolara.²⁰

Osetljivost Indije kada je reč o jačanju kineskog uticaja u Bangladešu i Nepal, može i treba da se tumači sa geostratezijskog stanovišta. Ove dve zemlje deli, već spominjani Siliguri koridor – uski pojas indijske teritorije, čijim presecanjem preko 40 miliona stanovnika nekoliko istočnih indijskih država (Arunačal Pradeš, Asam, Megalaja, Manipur, Mizoram, Nagaland, Tripura) biva izlovano od ostatka zemlje. U eventualnom konfliktu većih razmera između dva azijska giganta, taj koridor usled njegove male širine nije teško preseći, pa operativno-stratezijska situacija za Indiju, i u miru, i u eventualnom ratu ostaje trajno osetljiva i nepovoljna. Dodatni otežavajući faktor za Indiju predstavlja postojanje i delovanje u ovim provincijama različitih terorističko-pobunjeničkih grupa, osnovanih često na etničkom principu, čiji ciljevi variraju od sticanja regionalne autonomije do potpune nezavisnosti.

Nadmetanje na Indijskom okeanu

Kada je reč o maritimnom rivalstvu dva azijska giganta, poslednjih godina i Indija i Kina pokazuju sve veće ambicije u pogledu jačanja kapaciteta svojih flota i mogućnosti projekcije moći, čak i na vrlo udaljenim akvatorijama. Ugledni indijski stručnjak za strategiju Radža Mohan (Raja Mohan) tvrdi, kako je decenijama Nju Delhi proklamovao, da se njegovi stratezijski interesi

¹⁹ Subhash Kapila, *Bangladesh-China Defence Cooperation Agreement's Strategic Implications: An Analysis*, 14.01.2003, Internet, http://www.southasiaanalysis.org/paper582_02/09/2018.

²⁰ Shakil Bin Mushtaq, „The Battle for Bangladesh: India vs. China“, *The Diplomat*, Internet, June 29, 2018, <https://thediplomat.com/2018/06/the-battle-for-bangladesh-india-vs-china/>, 02/09/2018

protežu od Adena do Malajskog moreuza, da bi u skorije vreme Indija počela redovno da šalje svoja plovila u Pacifik. S druge strane, prema istom autoru, Kina istovremeno postojano jača svoje pomorsko prisustvo u Indijskom okeanu.²¹ Ipak, dok se indijsko prisustvo na Pacifiku uglavnom manifestuje kroz posete drugim ratnim mornaricama i zajedničkim vežbama, Kina, po svemu sudeći, teži da stalno bude prisutna u Indijskom okeanu, posredstvom mreže instalacija i luka (baza) čije bi usluge koristili, u određenim situacijama, brodovi kineske RM. Prvi korak u tom pravcu predstavlja otvaranje kineske pomorske baze u Džibutiju 2017. godine. Kineski naponi za učvršćivanjem vlastitih pozicija u Indijskom okeanu su još 2004–2005. godine u SAD definisani kao strategija „niske bisera“ (*string of pearls strategy*). Ova sintagma upućuje na baze i pomorske luke rasute duž pomorskih ruta koje povezuju Bliski istok sa priobalnom Kinom, potpomognute diplomatskim vezama sa važnim državama u ovim regionima.²² Postoje i mišljenja, koja u svom radu sumira Dejvid Bruster (David Brewster), da Kina strategijom „niske bisera“ u stvari sledi Mahanovu pomorsku strategiju izgradnje lanca pomorskih baza preko severnog dela Indijskog okeana, koje bi služile kineskoj RM da obezbeđuje trgovačke pravce i, moguće, dominira ovim okeanom. Suprotno stanovište polazi od pretpostavke da će kineska RM ove luke koristiti u ograničene svrhe, dok zvanični Peking nudi ekonomski zasnovanu naraciju u okviru inicijative pomorskog Puta svile.²³

Kada je reč o Indijskom okeanu, za kineske pomorske ambicije izuzetno su interesantni Maldivi i Šri Lanka. Sa jačanjem kineskog interesa za Indijski okean, Šri Lanka i Maldivi su postali deo tradicionalne borbe za moć između Indije i Kine koja se decenijama odvijala na Himalajima, u Pakistanu i Bangladešu.²⁴ Šri Lanka (65,6 hiljada km² i oko 22 miliona stanovnika) predstavlja primer zemlje iz Južne Azije koja je razvila višedimenzionalnu saradnju sa Kinom, sa potencijalnim geostrategijskim posledicama. Kina je, pored Pakistana, značajno pomogla Šri Lanki da njena armija konačno skrši otpor pokreta Tamilski tigrovi 2009. godine, i tako okonča građanski rat koji je trajao više od dve decenije. Prema jednom izvoru, kineske investicije u Šri Lanki premašile su vrednost od pet milijardi američkih dolara.²⁵ Takođe, Kina je značajan isporučilac vojne opreme, dok kineska armija vrši obuku vojske Šri Lanke. Indijske zvaničnike posebno zabrinjava participacija velikih kineskih kompanija u rekonstrukciji/izgradnji lučkih kapaciteta u Šri Lanki.

²¹ Raja Mohan, *Samudra Manthan: Sino-Indian rivalry in the Indo-Pacific*, op. cit., p. 4.

²² James R. Holmes, Toshi Yoshihara, „China’s Naval Ambitions in the Indian Ocean“, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 31, No. 3, June 2008, p. 377.

²³ David Brewster, „Silk Roads and Strings of Pearls: The Strategic Geography of China’s New Pathways in the Indian Ocean“, *Geopolitics*, Vol. 22, No. 2, 2017, p. 277.

²⁴ Raja Mohan, *Samudra Manthan: Sino-Indian rivalry in the Indo-Pacific*, op. cit., p. 142.

²⁵ Shri Kanwal Sibil, „China’s Growing Influence in India’s Neighbourhood and Implications for India“, op. cit., p. 447.

Upečatljiv je slučaj luke Hambantota čiju je izgradnju inicirala i započela Šri Lanka ošlanjajući se na kineski kredit. Usled nemogućnosti dalje otplate kredita, Šri Lanka je ovu luku dala u zakup Kini na 99 godina, 2017. godine. Postoje sumnje (strahovi), ponajviše u Indiji, da ova luka može jednog dana da postane i pomorska baza kineske RM, iako zvanični Kolombo odbacuje takva nagađanja. Ipak, preterana finansijska zavisnost mogla bi da utiče na vlast Šri Lanke da načini ustupke i u pogledu baziranja kineskih plovila u svojim lukama.

Maldivi (skoro 1200 ostrva ukupne površine 298 km² sa oko 430 hiljada stanovnika) zbog svog položaja u Indijskom okeanu takođe su vrlo atraktivna zemlja kada je reč o kineskim maritimnim aspiracijama. Kina se na ovim ostrvima takođe pojavljuje kao investitor u nekretnine, puteve i aerodrome. Maldive je 2013. godine posetilo 330 hiljada kineskih turista.²⁶ S druge strane, koliko važnost Indija pridaje Maldivima govori činjenica da je polovinom prošle decenije, na samu glasinu kako Kina namerava da uzme u zakup nekoliko maldivskih ostrva i pretvori ih u pomorske baze, Indija reagovala šaljući poruku vlastima ove države kako bezbednosno flertovanje sa Pakistanom i Kinom nije prihvatljivo za Nju Delhi.²⁷ Docnije, 2011. godine, Indija i Maldivi su potpisali sveobuhvatan sporazum o strateškom partnerstvu.

Još dublje, u južnom delu Indijskog okeana, NR Kina i Indija nadmeću se oko statusa privilegovanog partnera Sejšela i Mauricijusa. Činjenica da je raniji kineski predsednik Hu Đintao (Hú Jǐntāo) – lider najmnogoljudnije nacije na svetu – našao za shodno da poseti 2007. godine, Sejšele (sada oko 95 hiljada stanovnika), i dve godine docnije Mauricijus (1,25 miliona), govori koliki je stratejski značaj ovih ostrva za Kinu.²⁸ Ipak, Indija sa ove dve ostrvske države ima već dugu tradiciju vojne saradnje koja podrazumeva, između ostalog, i donacije u opremi (poklone) čime se takođe stiče njihova naklonost. Pored toga, veze se održavaju i kroz česte posete brodova indijske RM, zajedničku obuku i uvežbavanje. Među indijskim autorima, neki čak navode kako bi jednog dana „funkcije indijske pomorske predstraže mogle biti pomerene na Sejšele i Mauricijus“.²⁹

Sveukupno posmatrano, za razliku od nadmetanja na kopnu, kada je reč o suparništvu dve azijske sile na moru (Indijskom okeanu), Indija je usled geografije (pa i istorije – tradicije „opipljivog“ prisustva u ostrvskim državama) u povoljnijem stratejskom položaju. Kada je reč o uticaju geografije, najpre treba istaći kako „veliki trougao indijskog potkontinenta, koji štrči južno od Evroazije, dominira celokupnim severnim delom Indijskog

²⁶ Ibidem, p. 447.

²⁷ Raja Mohan, *Samudra Manthan: Sino-Indian rivalry in the Indo-Pacific*, op. cit., p. 144.

²⁸ Ibidem, p. 138.

²⁹ Shishir Upadhyaya, „Expansion of Chinese maritime power in the Indian Ocean: implications for India“, *Defence Studies*, Vol. 17, No. 1, 2017, p. 80.

okeana, dajući Indiji prirodnu centralnost u regionu“.³⁰ Indija, takođe, ima značajnu prednost u tom smislu da su komunikacije koje vode do njenih baza i resursa kraće nego kineske. S druge strane, kineski brodovi, zarad uplovljavanja u Indijski okean, moraju da prođu kroz uske i opasne tesnace (ponajviše kroz Malajski prolaz), i onda, kada uplove, suoče se sa vrlo neizvesnom logističkom podrškom.³¹ Takođe, Indija može da računa na upotrebu stratejski izuzetno značajnih Andamanskih i Nikobarskih ostrva čiji položaj, relativno blizu Malajskog moreuza, omogućava da se kontroliše i po potrebi, makar delimično, zapreči kinesko maritimno prisustvo u zapadnom delu Indijskog okeana. Infrastrukturno i logističko jačanje Andamanskih i Nikobarskih ostrva predstavlja, po mišljenju pojedinih autora, „indijski adut prema Kini“.³² Da bi se u punoj meri rasvetlila geostratejska prednost Indije, trebalo bi se za trenutak osvrnuti na razlikovanje koje je nekad vršeno između pojmova pomorska baza i pomorsko uporište. Dok se pod pomorskom bazom podrazumevao rejon za baziranje pomorskih snaga na obali, koji je trebao da pruži sigurnost i neprekidnost pozadinskog obezbeđenja, pomorsko uporište je bio širi pojam koji je obuhvatao stacionarne i manevarske snage za dejstva po ostrvima i priobalnom pojasu mora, obalsku artiljeriju, jedinice kopnene vojske, i mnoge druge komponente.³³ Dakle, Indija može na vlastitoj teritoriji da računa na niz *pomorskih uporišta* sa kojih može da vrši borbena dejstva po dubini Indijskog okeana (uključujući i upotrebu avijacije). S druge strane, Kina, čak i da stekne pravo stalnog vojnog prisustva u ostrvskim državama, može da se nada tek *pomorskim bazama* u užem smislu te reči. Njihov status, kao i uslovi korišćenja, uvek će zavisiti i od unutrašnjih političkih prilika u zemljama koje su ih prihvatile, što u određenoj meri umanjuje njihovu operativno-stratejsku vrednost.

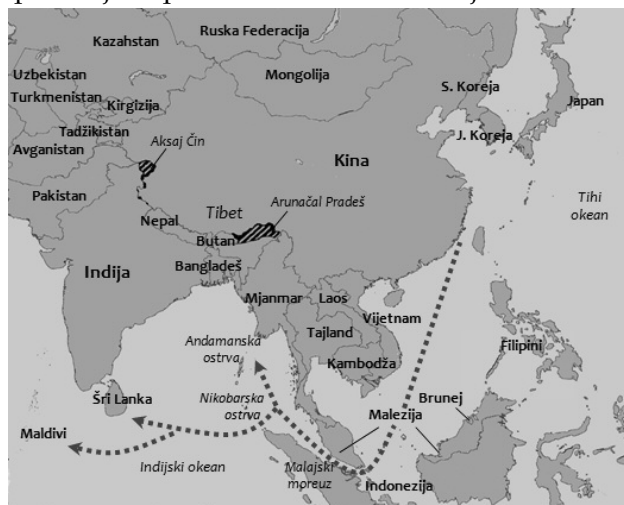
³⁰ David Brewster, „Silk Roads and Strings of Pearls: The Strategic Geography of China’s New Pathways in the Indian Ocean“, op. cit., p. 279.

³¹ Ibidem, pp. 279-280.

³² Shishir Upadhyaya, „Expansion of Chinese maritime power in the Indian Ocean: implications for India“, op. cit., p. 79.

³³ Razlikovanje ova dva pojma je izvedeno prema: *Vojni rečnik*, DSNO, Beograd, 1967, str. 224-226.

Mapa br. 2. Sporne pogranične teritorije Indije i Kine i potencijalni pravci kineske RM u Indijskom okeanu

Izvor: autorska izrada

Strategijski interesi ostalih aktera svetske politike

Tokom Hladnog rata Indija, iako nesvrstana zemlja, u strategijskom pogledu ipak se oslanjala na Sovjetski Savez. Nije bila reč o savezništvu, već o jednom multidimenzionalnom partnerstvu. S druge strane, Pakistan je od početka 1960-ih godina počeo snažno da se vezuje za NR Kinu, a još od ranije i za SAD. Tokom 1970-ih i 1980-ih godina NR Kina i SAD, uprkos ideološkim razlikama, takođe su, poput SSSR-a i Indije, gajili jedno produbljeno partnerstvo. U 21. veku, odnosi između ovih država doživeli su značajnu modifikaciju. U najnovijoj američkoj strategiji nacionalne bezbednosti, Kina i Rusija su označene kao glavne revizionističke sile koje žele da oblikuju svet koji je suprotan američkim vrednostima i interesima. Između SAD i Pakistana su takođe prisutna ozbiljna razmimoilaženja, pre svega kada je u pitanju delovanje američkih (NATO) snaga u Avganistanu, i uloga pakistanskih bezbednosnih službi u njemu. Sve veći jaz između SAD s jedne, i Kine, pa i Pakistana s druge strane, nagoveštava da bi naredni američki saveznik u Južnoj Aziji i na Indijskom okeanu mogla da bude Indija. U američkoj publicistici i periodici, pojavljuju se radovi u kojima se nedvosmisleno poziva na stvaranje bezbednosne američko-indijske alijanse, odnosno uzajamnog odbrambenog saveza.³⁴ Što se Indije tiče, u njenoj viziji

³⁴ Samir Tata, „US Landpower and an Indo-American Alliance“, *Parameters*, Vol. 48, No. 1, Spring 2018.

ojačanog partnerstva SAD bi trebalo da redukuju svoje veze sa Pakistanom, više uvažavaju indijske zahteve naspram Kine, i nastave da podržavaju Avganistan i indijske interese u toj državi.³⁵ Pored SAD, Indija razvija vojnu saradnju i sa drugim regionalnim silama koje strahuju od moćne Kine i njenih naraslih strateških, geopolitičkih i geoekonomske aspiracije. U takve zemlje spadaju Vijetnam, Japan i Australija. Postoji mišljenje, da se u izvesnoj meri pomalja kvadrilateralna alijansa, odnosno vojno-bezbednosna konvergencija između SAD, Japana, Australije i Indije.³⁶

Ruskoj Federaciji nije u interesu produbljivanje protivrečnosti između Indije i Kine, s obzirom da je Indija, poput Kine, veliki kupac ruskog naoružanja i vojne opreme, i da između Nju Delhija i Moskve postoji višedecenijsko partnerstvo i podudarni pristupi kada je reč o nizu otvorenih pitanja u međunarodnim odnosima. S druge strane, kako se Pakistan sve više otuđuje od SAD, uz održavanje tradicionalno bliskih odnosa sa Kinom, Moskva postaje sve značajniji sagovornik Islamabadu kada su u pitanju problemi regionalne bezbednosti, i sve veći dostavljač vojne opreme (isporuka helikoptera), što je pre deceniju-dve bilo teško zamislivo. Takođe, poslednjih godina, sastavi ruskih i pakistanskih OS održali su nekoliko zajedničkih vežbi.³⁷ Rastuća bliskost Rusije i Pakistana obespokojava vođstvo Indije, i njenu političku elitu verovatno upućuje na preispitivanje nekih tradicionalnih spoljnopolitičkih stavova. U slučaju otvorenog sukoba Indije i Kine na Indijskom okeanu, koji bi verovatno doveo do presecanja pomorskih trgovačkih ruta koje vode prema Kini, Peking bi u pogledu snabdevanja energentima još više bio upućen na Moskvu. Iako bi takav scenario kratkoročno bio profitabilan za Rusiju, suštinski, sukob Indije i Kine štetio bi njenim geopolitičkim interesima.

S obzirom da se indijsko-kineski rivalitet može okvalifikovati kao „velika igra“ u kojoj su i ulozi svakako veliki, jasno je da Evropska unija, oslabljena unutrašnjim previranjima, ne može da bude neposredni akter u tom nadmetanju, niti da ima neki značajniji uticaj na njegovo odvijanje i eventualni ishod. Obe velike azijske sile su značajni trgovački partneri EU, i njoj bi u slučaju opsežnijeg i nasilnijeg sukoba između Nju Delhija i Pekinga, teško bilo da stane na bilo čiju stranu bez znatnijih negativnih komercijalnih posledica. Tokio bi, čini se, svakako pozdravio približavanje SAD i Indije, a sa svoje strane čini značajne korake u izgradnji strateškog partnerstva sa Nju Delhijem. Japan i Indija su tokom poslednje skoro dve decenije znatno

³⁵ Stephen Burgess, „The U.S. Pivot to Asia and Renewal of the U.S.-India Strategic Partnership“, *Comparative Strategy*, Vol. 34, No. 4, 2015, p. 374.

³⁶ David Scott, „The Great Power ‘Great Game’ between India and China: ‘The Logic of Geography’“, op. cit., p. 11.

³⁷ Vinay Kaura, „Russia’s Deadly Embrace of Pakistan“, *BESA Center Perspectives Paper*, No. 936, August 31, 2018. Internet, <https://besacenter.org/perspectives-papers/russia-pakistan-navies>, 09/09/2018

unapredili svoje odnose, od sektora ekonomije, preko upotrebe nuklearne energije, do saradnje u bezbednosti. Još 2011. godine, sadašnji japanski premijer Šinzo Abe (Abe Shinzō) je u obraćanju u Nju Delhiju naglasio, da su strateški govoreći, „Indija i Japan prirodni saveznici“ i da je „jaka Indija u najboljem interesu Japana, i jak Japan u najboljem interesu Indije“.³⁸

Treba svakako da se istakne da Kini primarni suparnik na svetskoj sceni svakako nije Indija, već Sjedinjene Države. Ukoliko Kina želi da se etablira kao autentična globalna sila, njoj je neophodno, između ostalog, da osigura koliko je moguće političkim sporazumima, ekonomskom saradnjom i penetracijom, pa i vojnim prisustvom, kopnene i pomorske komunikacije preko kojih realizuje svoju trgovinu sa spoljašnjim svetom. Južna Azija i Indijski okean, usled geografskih datosti, svakako spadaju u područja od velike, skoro pa vitalne važnosti za Kinu. S obzirom da i Indija percipira Južnu Aziju i Indijski okean kao zonu od vitalnog značaja, čini se, da je rivalitet Pekinga i Nju Delhija neizbežan. Alternativa je manje ili više diskretno i indirektno strategijsko i političko potčinjavanje Indije Kini, što je iz više razloga teško zamislivo. Iako dve zemlje saraduju na mnogim poljima, a vrednost bilateralne razmene neprekidno raste – 2017. godine 84,4 milijarde američkih dolara – njihov rivalitet traje.

Za sada, taj rivalitet može da se definiše kao *sukob niskog intenziteta*, ukoliko se on shvati kao političko-vojna konfrontacija suprotstavljenih država ili grupacija, koja je ispod konvencionalnog rata, a nadilazi uobičajeno, miroljubivo nadmetanje između država. Na sreću celokupnog čovečanstva, Indija i Kina ne vode konvencionalan rat, ali njihovo geostrategijsko nadmetanje daleko je od uobičajene političke utakmice između subjekata međunarodnih odnosa. Južna Azija ostaće i u decenijama koje dolaze poligon za geostrategijsko odmeravanje dva azijska giganta. Njihov rivalitet bi mogao da zadobije sledeće nasilne forme: a) pogranični incidenti i okršaji taktičkog nivoa; b) nemiri koji bi prerasli u građanske ratove u zemljama Južne Azije, koji bi se vremenom transformisali u „posredničke ratove“, pri čemu bi Indija i Kina aktivno podupirale suprotstavljene strane; c) ograničeni oružani sukob Pakistana i Indije, uz kinesku asistenciju Islamabadu; d) sitnije provokacije i incidenti na akvatorijama Indijskog okeana između dve ratne mornarice.

Bibliografija

Brewster, David, „Silk Roads and Strings of Pearls: The Strategic Geography of China’s New Pathways in the Indian Ocean“, *Geopolitics*, Vol. 22, No. 2, 2017, pp. 269-291.

³⁸ „Two Democracies Meet at Sea: For a Better and Safer Asia“, Remarks of Shinzo Abe, Former Prime Minister of Japan, at the Indian Council of World Affairs (ICWA) and Japan Institute for National Fundamentals (JINF) joint seminar, 20 September, 2011, New Delhi, India, Internet, <https://icwa.in/pdfs/KAdresjapan.pdf>, 08/09/2018.

- Burgess, Stephen, „The U.S. Pivot to Asia and Renewal of the U.S.–India Strategic Partnership“, *Comparative Strategy*, Vol. 34, No. 4, 2015, pp. 367-379.
- Claval, Paul, *Geopolitica e geostrategia. Pensiero politico, spazio, territorio*, Zanicheli, Bologna, 1996.
- Holmes, R. James, Yoshihara, Toshi, „China’s Naval Ambitions in the Indian Ocean“, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 31, No. 3, June 2008, pp. 367-394.
- Holslag, Jonathan, „The Persistent Military Security Dilemma between China and India“, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 32, No. 6, December 2009, pp. 811-840.
- Kapoor, Deepak, „Challenge of a Two Front Threat“, *Journal of the United Service Institution of India*, Vol. CXLVI, No. 603, January-March 2016, pp. 31-37.
- Kenny, Stuart, „China and India: A ‘New Great Game’ founded on historic mistrust and current competition“, in: *Indo-Pacific Strategic Digest Spring 2015*, Centre for Defence and Strategic Studies, Canberra, 2015, pp. 21-54
- Ladwig, Walter C. III, „Indian Military Modernization and Conventional Deterrence in South Asia“, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 38, No. 5, 2015, pp. 729-772.
- Mathey, Jean-Marie, *Comprendere la strategia*, Asterios Editore, Trieste, 2008.
- Mohan, Raja, *Samudra Manthan: Sino-Indian rivalry in the Indo-Pacific*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington DC, 2012.
- Scott, David, „The Great Power ‘Great Game’ between India and China: ‘The Logic of Geography’“, *Geopolitics*, Vol. 13, Issue 1, 2008, pp. 1-26.
- Sibil, Kanwal, „China’s Growing Influence in India’s Neighbourhood and Implications for India“, *Journal of the United Service Institution of India*, Vol. CXLV, October-December 2015, No. 602, pp. 441-452.
- Tata, Samir, „US Landpower and an Indo-American Alliance“, *Parameters*, Vol. 48, No. 1, Spring 2018, pp. 95-106.
- Upadhyaya, Shishir, „Expansion of Chinese maritime power in the Indian Ocean: implications for India“, *Defence Studies*, Vol. 17, No. 1, 2017, pp. 63-83.
- Vojni rečnik*, DSNO, Beograd, 1967.

Internet izvori:

- Baral, Biswas, „After the ‘Blockade’: China’s Push into Nepal“, *The Diplomat*, Internet, February 01, 2017, <https://thediplomat.com/2017/02/after-the-blockade-chinas-push-into-nepal,01/09/2018>
- Kaura, Vinay, „Russia’s Deadly Embrace of Pakistan“, *BESA Center Perspectives Paper*, No. 936, August 31, 2018. Internet, <https://besacenter.org/perspectives-papers/russia-pakistan-navies,09/09/2018>

- Mushtaq, Shakil Bin, „The Battle for Bangladesh: India vs. China“, *The Diplomat*, Internet, June 29, 2018, <https://thediplomat.com/2018/06/the-battle-for-bangladesh-india-vs-china/>, 02/09/2018
- Kanwal, Gurmeet, „Pakistan’s Gwadar Port: A New Naval Base in China’s String of Pearls in the Indo-Pacific“, *CSIS Briefs*, March 2018, Internet, <https://www.csis.org/analysis/pakistans-gwadar-port-new-naval-base-chinas-string-pearls-indo-pacific>, 29/08/2018
- Kapila, Subhash, *Bangladesh-China Defence Cooperation Agreement’s Strategic Implications: An Analysis*, 14.01.2003, Internet, <http://www.southasiaanalysis.org/paper582>, 02/09/2018
- „Two Democracies Meet at Sea: For a Better and Safer Asia“, Remarks of Shinzo Abe, Former Prime Minister of Japan, at the Indian Council of World Affairs (ICWA) and Japan Institute for National Fundamentals (JINF) joint seminar, 20 September, 2011, New Delhi, India, Internet, <https://icwa.in/pdfs/KAdresjapan.pdf>, 08/09/2018.

Nebojša VUKOVIĆ

GEOSTRATEGIC COMPETITION BETWEEN CHINA AND INDIA IN SOUTH ASIA

ABSTRACT

In the paper, the history, character, geographic extent and future of geostrategic competition between India and China in the South Asian mainland, and in the maritime zone of the Indian Ocean, are presented and explained. The basic thesis of the paper consists of the attitude that, despite mutual economic cooperation and joint participation in certain international forums, such as BRICS, India and China are not political partners, but rather strategic rivals, whose current low-intensity competition may assume more violent forms and content over time. Also, the assertion that, for the time being, China is in a more favorable position in the mainland, whereas India is still more dominant in the ocean due to the specific geographic conditions is presented and reasoned in this paper. In the final part of the paper, the author also makes a reference to the possible global consequences of the competition between the world’s two most populous nations.

Key words: China, India, South Asia, Indian Ocean, geostrategy, geopolitics.